

Milé čitateľky a čitatelia, vitajte na stránkach nášho občasnika pre študentky (a ďalších zvedavých ľudí) venovaného rodovej rovnosti na východe Slovenska.

Postupne Vás budeme informovať v nepravidelných rubrikách o organizáciách, ktoré sú aktívne v presadzovaní rodovej rovnosti na východe Slovenska (ČO ROBIA), o aktivitách, ktoré pre nás chystajú, ako aj o tom, čo sa im už podarilo (ČO JE NOVÉ).

Vysvetlíme si niektoré oblasti, ktoré sa týkajú rodovej rovnosti – vždy podľa aktuálneho kalendára (ČO TO ZNAMENÁ a KALENDÁR). Zoznámime Vás s významnými ženami, ktoré v minulosti aktívne ovplyvnili nielen náš región, či Slovensko, ale aj svet (KTO BOLA ...), aj s nejakými, ktoré to robia dnes (KTO JE KTO), odporučíme vám na čítanie nejakú knihu z našej knižnice (ČO ČÍTAŤ), alebo dobrý film (ČO POZERÁŤ).

_k a l e n d á r

11. október – Medzinárodný deň dievčat

Medzinárodný deň dievčat bol na pôde OSN ustanovený v roku 2011 a od roku 2012 sa pripomína celosvetovo. Nadviazal tak na kanadskú kampaň *Pretože som dievča*, ktorú organizovala mimovládna organizácia *Plan International*. Myšlienka podpory práv dievčat sa stala agendou OSN.

Na svete je viac ako 1 miliarda dievčat, ktoré budú súčasťou našej budúcnosti. Väčšina z nich sa však rodí do sveta, kde nie je pre ne pripravený život bez diskriminácie a nerovnosti. Medzinárodný deň dievčat má za cieľ zvýšiť povedomie o mnohých oblastiach, v ktorých dievčatá čelia nerovnosti, diskriminácii, útlaku či násiliu.

Napríklad viac ako 62 miliónov dievčat nemá prístup k vzdelaniu, nielen preto, že to majú zakázané podľa kultúrnych tradícií, alebo kvôli chudobe rodičov, ale aj preto, lebo dievčatá vo veku 5 – 14 rokov strávia o 160 miliónov hodín viac než chlapci v rovnakom veku domácimi prácami, na vzdelávanie a iné osobné aktivity im nezostáva čas.

Rodová rovnosť a práva žien sú univerzálnou súčasťou ľudských práv. Avšak v niektorých krajinách sú dievčatá vystavené útlaku a špecifickým problémom:

- Fenomén „**chýbajúcich dievčat**“.

Keďže v rôznych spoločnostiach sú ženy považované za menejcenné, na svete žije zhruba o 100 miliónov žien menej, než by malo. Príčiny sú viaceré. Patria medzi ne napríklad selektívne interrupcie – v regiónoch s politikou jedného dieťaťa idú mnohé ženy na potrat, keď sa dozvedia, že čakajú dievčatko. Dôvodom je aj nízka hodnota ženskosti, a teda aj dievčat v porovnaní s chlapcami – preto sa s dcérami zaobchádza horšie než so synmi (v starostlivosti, kŕmení, ošetrovaní a podobne). V neposlednom rade majú dievčatá a ženy horší prístup k zdravotnej starostlivosti. India je pre ženy štvrtou najrizikovejšou krajinou na svete – po Afganistane, Kongu a Pakistane. Podľa posledného sčítania obyvateľstva, ktoré sa konalo v roku 2011, je v Utharkande (štát v Himalájach) pomer dievčat a chlapcov vo veku do 6 rokov 886 k 1 000.

Napriek silnému občianskemu hnutiu, ktoré na daný jav, nazývaný aj **female feticide**, upozorňuje, sa tento rozdiel v porovnaní s rokom 2001, keď bol pomer dievčat a chlapcov 914 k 1 000, zväčšil. Demografi tento rok odhadujú, že len India má z celkovej populácie 1,21 miliardy ľudí viac než šesť miliónov „chýbajúcich dievčat“.

- **Manželstvá v detskom veku.** Ide o manželstvá prevažne z donútenia, dohodnuté manželstvá, „kúpené“ sobáše. Problémom je aj reštrikčná legislatíva upravujúca manželstvo (zákaz rozvodu, prípadne strata ochrany žien po rozvode alebo úmrtí manžela), ešte vždy sa objavujú i rituálne usmrcovania vdov po smrti manžela. Sú súčasťou regionálnych kultúrnych a náboženských tradícií a pretrvávajú aj napriek oficiálnej politike, ktorá ich odmieta. Objavujú sa zväčša vo vidieckych oblastiach Ázie, Stredného východu, ale aj Afriky. Pri príležitosti tohtoročného *Ďňa dievčat (11. 10. 2016)* Emma Watson – veľvyslankyňa dobrej vôle v mene OSN vyzvala krajiny, aby ukončili a zakázali tradíciu detských sobášov.

Deň dievčat napomáha zvyšovať povedomie nielen o týchto smutných skutočnostiach, nielen o tom, akému zlu dievčatá musia čeliť, ale predovšetkým o tom, čo by sa malo urobiť pre ich odstránenie. Napríklad vzdelávanie dievčat napomáha znižovať výskyt detských manželstiev, chorôb, ale aj posilňuje ekonomiku krajiny, keďže dievčatá sa naučia využívať svoj talent a postarať sa o svoje živobytie. Prispievajú tak nielen na starostlivosť o seba, ale aj o svet.

Ako vidieť, jedným zo základných predpokladov na nápravu takejto nespravodlivosti je poznanie skutočností a porozumenie príčinám a mechanizmom, ktoré túto nespravodlivosť spôsobujú. Výskum v tejto oblasti je jednou z priorit formulovaných na pôde OSN pre dosiahnutie globálnych cieľov udržateľného rozvoja. EsFem svojimi aktivitami prispieva k rodovej rovnosti aj na poli výskumu.

15. október – Medzinárodný deň vidieckych žien

Na štvrtej Svetovej konferencii o ženách v Pekingu v roku 1995 účastníčky navrhli, aby sa Medzinárodný deň vidieckych žien slávil 15. októbra - pred Medzinárodným dňom potravy (výživy). Tento deň má pripomínať významnú úlohu, ktorú zohrávajú vidiecke ženy pri rozvoji poľnohospodárstva a vidieka, pri zlepšovaní potravinovej bezpečnosti i odstraňovaní chudoby. Vidiecke ženy, z ktorých je väčšina závislá na prírodných zdrojoch a živobytí z poľnohospodárstva, tvoria viac ako jednu štvrtinu celkovej svetovej populácie. Vo väčšine krajín sveta sa vidiecke ženy, okrem farmárčenia (získavaní jedla a vody), venujú aj ďalším prácam mimo farmy, aby zabezpečili živobytie pre svoje rodiny. Navyše, starajú sa o deti, chorých i staršie osoby.

Vidiecke ženy však zväčša nemajú možnosť ochrániť svoje právo na pôdu, ba nemajú často ani prístup k takým potrebným službám, ako zdravotná starostlivosť, vzdelanie a ďalšie. Aj preto *Valné zhromaždenie OSN* vo svojom uznesení 62/136 z 18. decembra 2007, uznáva „zásadnú úlohu a príspevok vidieckych žien, vrátane domorodých žien, v posilňovaní rozvoja poľnohospodárstva a vidieka, zvýšenie bezpečnosti potravín a odstránenie chudoby na vidieku.“ Mnohé mimovládne organizácie i bohaté západné krajiny vytvárajú projekty rozvojovej pomoci venované aj týmto ženám. Snažia sa presadzovať ich právo na sebaurčenie, vrátane vzdelania a zdravotnej starostlivosti, ochrany pred chorobami a chudobou.

V mnohých prípadoch ide o podporu svojpomoci – podpory žien ženami, rozširovaním dobrých nápadov, ktorými si môžu pomáhať, ale aj vzájomnou ochranou a obhajobou svojich práv. Lebo práve vidiecke ženy sú chrbtovou kosťou, ktorá podporuje nielen udržateľnosť vidieka, ale aj prírody, v ktorej žijú, lebo často práve vidiecke ženy si najviac uvedomujú svoju závislosť na prírodných zdrojoch a medziľudských vzťahoch. Posilňovanie týchto žien tak znamená aj posilňovanie a zlepšovanie života jednotlivcov, rodín, komunit, ale aj ekonomickej produktivity a ekologickej rovnováhy.

...kto je kto

Dnes o úžasných dievčatách

Hannah Herbst

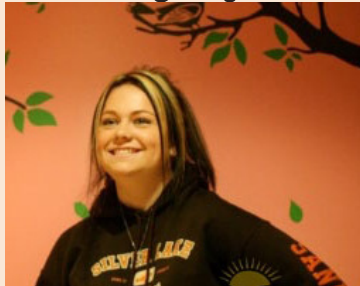

14-ročná Hannah Herbst z americkej Floridy vyhrala v roku 2015 uznávanú súťaž vďaka vlastnému vynálezu. Hannah sa prihlásila do súťaže **Young Scientist Challenge**, aby sa pochválila so svojou nevelkou turbínou s názvom BEACON, vďaka ktorej sa možno už v blízkej budúcnosti budú môcť ľudia z rôznych kútov sveta dostať k elektrickej energii, aj keď o nej doteraz počuli iba z rozprávania. Hannah pôvodne inšpiroval list, ktorý dostala od svojej kamarátky z africkej Etiópie. Nie je žiadnym tajomstvom, že život v niektorých častiach Afriky nedosahuje vysokú úroveň a ľudia prežívajú zo dňa na deň. Jej kamarátka sa vtedy v liste posťažovala na to, že jej rodina nemá prístup k pitnej vode či svetlu,

a tak sa Hannah pustila do práce na unikátnom zariadení. Trvalo jej niekoľko mesiacov, kým dostala svoj nápad do použiteľnej podoby, ale nakoniec všetko dobre dopadlo, keď ho dokonca otestovala na vode s povolením svojho mesta. Jej zariadenie v princípe funguje vďaka energii prílivu, ktorá rozhybe vrtuľku – tá následne poháňa generátor.

Šikovný vynález zatiaľ existuje iba v celkom malej verzii, ale Hannah predpokladá, že keby všetky súčiastky zväčšila, jej turbína by dokázala napájať až tri autobatérie za hodinu, a aj keď sa na ňu, samozrejme, ľudia nebudú môcť naplno spoliehať vo všetkom, určite pomôže zlepšiť podmienky v chudobných oblastiach Afriky.

Ashley Qualls

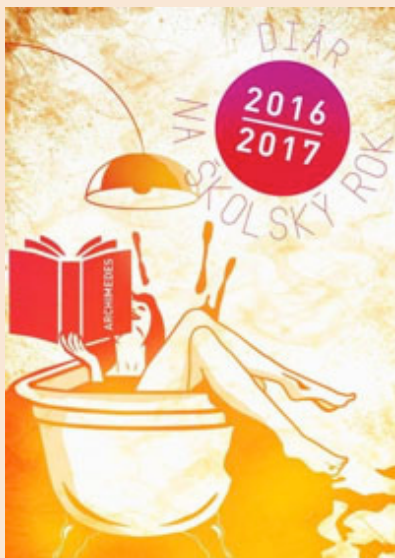
V roku 2004 založila Ashley Qualls stránky s názvom **www.whateverlife.com**. Mala vtedy ešte len štrnásť rokov. Pôvodne išlo o celkom jednoduchý web, na ktorom chcela prezentovať svoje dizajny. Svoje kreatívne návrhy ponúkala úplne zadarmo, ale keďže na web začalo chodiť čoraz viac ľudí a v roku 2007 ich bolo 7 miliónov mesačne, začala ponúkať priestor pre reklamu. V sedemnástich rokoch si už Ashley kúpila vlastný dom a odmietla 1,5 milióna dolárov, ktoré jej ponúkli za odkúpenie webu.

Malála Júsfuzaj

Je pakistanská bojovníčka za ľudské práva, najmä právo dievčat na vzdelanie, za čo v roku 2014 získala **Nobelovu cenu za mier** a stala sa najmladšou nositeľkou Nobelovej ceny v dejinách. V októbri 2012 ju cestou zo školy postrelil do hlavy a krku člen Talibanu. Militantnému hnutiu sa totiž nepáčil jej protest proti výkladu islamu, ktorý sa presadzoval v pakistanskom údolí Svät a obmedzoval právo dievčat i žien na vzdelanie. Dievčatá a ženy v Pakistane naďalej podliehajú kontrole a riadeniu mužov – otcov, bratov a hlavne manželov.

_čo je nové

Pre všetky študentky, a ďalších zvedavých ľudí, ktorí sa chcú dozvedieť viac o feminizme a rodovej rovnosti, sme v o. z. EsFem vydali **Diár na školský rok**

2016/2017. Diár prináša pútavou formou informácie o feminizme, vzdelaní a platenej práci, násilí na ženách, postavení dievčat a žien vo svete, či sexuálnych a reprodukčných právach. Môžete sa dozvedieť viac o odvážnych, nebojácnych, smelých a úspešných dievčatách a o vynálezoch, za ktoré vďačíme ženám. A samozrejme, nechali sme vám priestor aj na poznámky a na zapisovanie si dôležitých podujatí. Diár ilustrovala Andrea Labudová a v prípade záujmu si ho môžete vyžiadať na mailovej adrese esfem@esfem.sk.

_čo to znamená

... alebo čudné slovo feminizmus

Feminizmus je hnutie, ktoré vzniklo v 19. storočí a obhajovalo (stále obhajuje) práva žien. Ženy v tom čase nemali skoro žiadne práva. O ich živote rozhodoval otec alebo iní členovia rodiny, a neskôr manžel. Nemali vlastný majetok, a ak áno, len málokedy o ňom samy rozhodovali. Nesmeli pracovať (s výnimkou vybraných povolání) a často ani študovať. Ich vzdelanie sa obmedzovalo na to, aby vedeli spravovať domácnosť, vychovávať deti a boli dobrými spoločničkami svojich manželov.

Hoci už skôr viaceré (hlavne vzdelané) ženy žiadali rovnaké práva pre všetkých, nehovoríme ešte o hnutí. Napríklad **Olympe de Gouges** ako nadčasová vplyvná mysliteľka, spisovateľka a autorka divadelných hier upozorňovala na nerovnoprávne postavenie žien vo Francúzsku v 18. storočí, hlavne počas Veľkej francúzskej revolúcie. Svojím jedinečným ironickým jazykom pripomínala, že sloboda a rovnosť sa ani v revolučnom Francúzsku ženám nepriznávajú. Na protest proti tomuto stavu vydala dielo *Deklarácia práv ženy a občianky*, v ktorom spochybňovala skutočnú rovnosť prezentovanú v kľúčovom revolučnom dokumente *Deklarácia práv človeka a občana*. Jej snahy však boli skôr výrazom jednotlivcej aktivistky než politickou požiadavkou, za ktorou stojí hnutie rovnako zmýšľajúcich žien.

Feministky začali presadzovať vtedy nehorázny názor, že ženy sú ľuďmi rovnako ako muži, a preto majú mať rovnaké práva a rovnaké slobody ako oni (aj dnes to mnohí považujú za nepatričné).

V 19. storočí ženy aktívne pracovali na zmene zákonov, ktoré bránili ženám byť plnoprávnymi členkami spoločnosti. Žiadali právo voliť, právo vzdelávať sa, právo pracovať a právo rozviesť sa, ak ich manželstvo nebolo dobré. Hovorilo sa im **sufražetky**, podľa francúzskeho slova označujúceho právo voliť. Ich snahy boli úspešné a v západnom svete sú dnes ženy a muži rovnoprávni podľa zákona.

V 20. storočí ženy prišli na to, že síce podľa zákona majú rovnaké práva ako muži, ale v skutočnom živote to nevidno. Naďalej nemohli študovať, pracovať a rozhodovať rovnako ako muži. Aj keď už nie podľa zákona, ale podľa spoločenských pravidiel a očakávaní o mužskosti a ženskosti. Preto znova začali za svoje práva bojovať. Zároveň sa však snažili odhaliť to, prečo ich nerovné postavenie pretrváva napriek tomu, že ho zákon popiera. Tak sa zrodila feministická veda, ktorá skúma spoločnosť a odhaľuje príčiny a prejavy nerovnosti (gender studies, women studies).

V súčasnosti sú u nás napríklad dievčatá ešte stále odhovárané od niektorých športov alebo povolání, lebo sa predpokladá, že sa to pre ne nehodí. Dievčatá a mladé ženy vytvorili viaceré skupiny, ktoré sa navzájom podporujú a snažia sa rovnoprávnosť presadzovať aj naďalej – nielen v zákonoch, ale hlavne v živote. Na sociálnych sieťach môžete vidieť skupiny, kde sa dozvieš o súčasných podobách feminizmu viac:

A Mighty Girl

(<https://www.facebook.com/amightygirl/>),

Who needs feminism

(<http://whoneedsfeminism.com>).

„... čím viac som skúmala feminizmus, zistila som, že mnoho ľudí ho vníma ako synonymum pre nenávisť k mužom. Toto ale musí prestať, pretože to má úplne odlišný význam ... Vo feminizme ide o to, aby ženy a muži mali rovnaké práva a príležitosti. Ide o politickú, ekonomickú a sociálnu rovnosť medzi pohlaviami...“
(Emma Watson, herečka a vyslankyňa dobrej vôle za OSN)

_kto bola...

Izabela Textorisová

Všimli ste si, ako je v učebniciach málo žien? Neznamená to, že nehrali v našich dejinách žiadnu rolu – práve naopak. Ženy, ktoré predstavujeme v kartovej hre kvarteto Nepoznané Slovenky (EsFem, 2014) prispeli k rozvoju rôznych oblastí ľudskej činnosti. Väčšina z nich musela za seba a svoje sny bojovať. Pochopili, že boj za práva žien je aj ich bojom. Mnohé z nich sa preto zapájali aj do ženského hnutia. Izabela Textorisová, ktorú dnes z kvarteta Nepoznané Slovenky predstavíme, bola jednou z nich.

Izabela Textorisová

Bola prvou slovenskou botaničkou. Ako poštová úradníčka samoštúdiom získala pozoruhodné vzdelanie (literatúra, päť cudzích jazykov...). V botanike sa vyznamenala objavením niekoľkých vzácnych druhov rastlín – lykovec voňavý, cyklámen európsky, plesnivec alpínsky, bodliak, ktorý bol na jej počesť pomenovaný *Carduus Textorisanus Marg.* Jej rozsiahly herbár je dodnes uložený na Prírodovedeckej Fakulte UK v Bratislave. Okrem botaniky mala ďalšie záujmy – hviezdárstvo, mineralógiu a speleológiu. Výrazne sa zapájala aj do slovenského ženského hnutia. Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR vydalo v roku 1996 na jej počesť sériu poštových známok.

_čo čítať

Marianne Grabrucker: Typické dievča?

Denník o prvých troch rokoch života.
Aspekt (2006), ISBN 80-85549-62-X.

Kniha *Typické dievča?* je denníkom prvých troch rokov života autorkinej dcéry. Opisuje v ňom skúsenosti s rodovo špecifickou socializáciou v kultúrnom prostredí západného Nemecka 80-tych rokov 20. storočia. Mnohé skúsenosti, ktoré autorka opisuje, sú aktuálne aj dnes v našom kultúrnom prostredí. Ide najmä o poznatky o rodovo špecifickej socializácii dievčiat a chlapcov. Je opisom toho, ako delíme svet na ženský a mužský, o rodových stereotypoch, ktoré majú vplyv na socializáciu dievčiat a chlapcov aj vtedy, ak sa rodičia snažia o rodovo nestereotypnú výchovu. Vďaka reflexii svojho vlastného správania prostredníctvom denníka mohla autorka zmeniť mnohé i vo svojom prístupe k dcére a ponúknuť jej otvorené možnosti rodovej roly.

„Keď sa dívam na svoju novorodenú dcérku a iné novorodeniatka, kladiem si

otázku, ako mám zistiť z tváre bábätka jeho pohlavie. Chlapčekom mi pripadajú rovnako ospalí, flakatí, vyrážkoví a zvráskavení ako dievčatká.“ (s. 32)
„Všimla som si, že všetci ju považujú za chlapca, a neopravujem ich. Hanka chce všetko dôkladne vidieť a chce, aby jej to vysvetlili. Možno preto jej tí ľudia povedia, že sa raz stane poľovníkom ... Hanka s nimi súhlasí ... Som z celej duše presvedčená, že by jej nevykreslovali budúcnosť poľovníka, keby vedeli, že je dievča.“ (s. 93)
„Väčšie sebedovetomie chlapcov nie je vrozené. Tak ako dievčatám nie je vrozená skromnosť, zdržanlivosť a neistota.“ (s. 106)

Knihu nájdete v knižnici EsFem-u, prípadne si ju môžete zakúpiť na stránkach vydavateľstva Aspekt, www.aspekt.sk.

_čo pozeráť

Sufražetka (VB, 2015, réžia: Sarah Gavron)

Ak chcete spoznať začiatky feministického hnutia – hnutia za práva žien, môžete si pozrieť aj zaujímavé filmy. V roku 2015 mal premiéru film *Sufražetka* – príbeh zo začiatku 20. storočia o britských ženách v rastúcom hnutí za práva žien, ktoré navždy zmenili dejiny. Matky, dcéry v boji za rovnoprávnosť a právo voliť riskujú svoje postavenie v práci, rodine i domácnosti.

„Ak máte pocit veľkej nespravodlivosti, mali by ste sa pokúsiť niečo zmeniť.“ (Helena Bonham-Carter, herečka – predstaviteľka jednej z hlavných postáv filmu *Sufražetka*)

Anjeli s oceľovým hlasom
(USA, 2004, réžia: Katja von Garnier)

Viac sa o hnutí sufražetiek môžete dozvedieť aj z úspešného celovečerného filmu *Anjeli s oceľovým hlasom* (v origináli: *Iron Jawed Angels*), kde hlavnú postavu sufražetky **Alice Paul** hrá Hilary Swank. Sufražetky dosiahli zmenu ústavy USA, keď sa prijatím 19. dodatku podarilo zrovnoprávniť ženy a mužov. Ženy v USA konečne získali volebné právo.

—čo robia

EsFem

www.esfem.sk

<https://www.facebook.com/ozEsFem/>

Sme nezávislá feministická mimovládna organizácia, ktorá vznikla v roku 1999. Venujeme sa primárne problematike ľudských práv žien a rodovej rovnosti. Naša práca s deťmi a mladými ľuďmi bola v roku 2000 na **Informačnom fóre Rady Európy**, ktoré sa konalo v Bratislave pod názvom **Ľudské práva dievčat a žien**, zaradená medzi záverečné odporúčania pre národné vlády ako vhodný spôsob práce zameranej na elimináciu rodových stereotypov.

Keď sme našu organizáciu zakladali, zvolili sme si názov Eset, podľa mena egyptskej bohyne. Symbolizovala pre nás odhodlanie pracovať pre ženy. Neskôr sme názov zmenili na **EsFem**. Sú v ňom vyjadrené naše feministické východiská (Fem) a zároveň vernosť pôvodnému názvu (Es).

V Prešove prevádzkujeme feministickú knižnicu, v ktorej vás radi uvítame. Realizujeme prednášky a workshopy na školách zamerané na elimináciu rodových stereotypov. Venujeme sa tiež rodovému monitoringu vzdelávacích kurikúl, vzdelávacieho prostredia a procesu. Medzi naše aktivity patrí aj rodový výskum a rodové analýzy v oblasti rodovej rovnosti v SR, či odborné konzultácie a prednášky.

© EsFem

www.esfem.sk

<https://www.facebook.com/ozEsFem/>

e-mail: esfem@esfem.sk

Občasník o rodovej rovnosti je jednou z aktivít projektu o.z. EsFem, ktorý sa realizuje z Dotácie na podporu rodovej rovnosti podľa § 9a zákona o dotáciách, vďaka finančnej podpore Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR.